

УДК 347.963.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.32>

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ПРОКУРОРІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

Плахотнік О.В.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри юстиції**Навчально-наукового інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**ORCID: 0000-0002-2787-6956***Стефанчук М.М.,***докторка юридичних наук, професорка,**професорка кафедри юстиції**Навчально-наукового інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**ORCID: 0000-0002-6239-9091*

Плахотнік О.В., Стефанчук М.М. Європейські стандарти підготовки прокурорів як елемент євроінтеграційного процесу України.

Стаття присвячена дослідженню європейських підходів до підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації в Україні через аналіз міжнародних та європейських рекомендацій, що визначені у Висновках Консультативної ради європейських прокурорів. Загалом, підготовку прокурорів в Україні не можна розглядати ізольовано від сформованої системи міжнародних принципів та стандартів, які визначають зміст професійних та особистісних компетентностей, що формують вимоги до форм і методів професійної підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів. Тому, дотримання європейських стандартів підготовки прокурорів є необхідною умовою застосування кращих європейських практик підготовки в Україні та розглядаються, як невід'ємна частина важливих питань реформування прокуратури України. У статті аналізуються останні публікації, які були присвячені дослідженню питань міжнародних стандартів, принципів діяльності та професійного розвитку у підготовці прокурорів і підвищення їх кваліфікації, сучасні вимоги до підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів в Україні через аналіз Наказу Генерального прокурора "Про затвердження Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів" від 15 червня 2021 року № 200 та дослідження міжнародних та європейських стандартів з акцентом на Висновках Консультативної ради європейських прокурорів починаючи з 2007 року по 2025 рік. Всі етапи підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів в Україні повинні відповідати міжнародним стандартам, які визначають вимоги до професійної підготовки прокурорів, а також закріплюють такі професійні компетентності як незалежність, етика, добросовісність, дотримання прав людини. Тому, визначені етапи підготовки прокурорів слід розглядати на рівні вимоги по дотриманню міжнародних стандартів підготовки прокурорів, а на національному рівні, євроінтеграційний процес України, не тільки актуалізує необхідність дотримання європейських стандартів підготовки прокурорів. Відбувається поєднання та спільний розвиток міжнародних та європейських стандартів, що інтегруються у єдину систему підготовки прокурорів. Метою даної статті є необхідність зробити внесок у розвиток наукового знання про визначення існуючої системи європейських принципів та стандартів до підготовки прокурорів, з виокремленням засад, форм і ключових елементів уніфікованого підходу європейської підготовки прокурорів до формування їх професійної компетентності й подальшого підвищення кваліфікації прокурорів в Україні.

Ключові слова: професійна та спеціалізована підготовка прокурорів, міжнародні та європейські стандарти підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації, засади уніфікованого підходу європейської підготовки прокурорів, елементи системи компетентної підготовки прокурорів, загальні форми підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів.

Plakhotnik O.V., Stefanchuk M.M. European standards for training prosecutors as part of Ukraine's European integration process.

The article is devoted to the study of European approaches to the training and professional development of prosecutors in Ukraine through the analysis of international and European recommendations set out in the Conclusions of the Consultative Council of European Prosecutors. In general, the training of

prosecutors in Ukraine cannot be considered in isolation from the established system of international principles and standards that define the content of professional and personal competencies that shape the requirements for the forms and methods of professional training and improvement of prosecutors. Therefore, compliance with European standards for the training of prosecutors is a necessary condition for the application of best European practices for such training in Ukraine and is considered an integral part of the important issues of reforming the Ukrainian prosecution service. The article analyses recent publications devoted to the study of international standards, principles of activity and professional development in the training and professional development of prosecutors, as well as current requirements for the training and professional development of prosecutors in Ukraine through an analysis of the Order of the Prosecutor General 'On Approval of the Regulations on the System of Professional Development of Prosecutors' No. 200 of 15 June 2021 and research on international and European standards with an emphasis on the Conclusions of the Consultative Council of European Prosecutors from 2007 to 2025. All stages of training and professional development for prosecutors in Ukraine must comply with international standards, which define the requirements for the professional training of prosecutors and enshrine such professional competencies as independence, ethics, integrity and respect for human rights. Therefore, the defined stages of training for prosecutors should be considered at the level of requirements for compliance with international standards for the training of prosecutors, and at the national level, Ukraine's European integration process not only highlights the need to comply with European standards for the training of prosecutors. There is a combination and joint development of international and European standards, which are integrated into a single system for the training of prosecutors. The purpose of this article is to contribute to the development of scientific knowledge about the existing system of European principles and standards for the training of prosecutors, highlighting the principles, forms and key elements of a unified approach to European training of prosecutors for the formation of their professional competence and further improvement of the qualifications of prosecutors in Ukraine.

Key words: professional and specialised training of prosecutors, international and European standards for the training and professional development of prosecutors, principles of a unified approach to European prosecutor training, elements of a competent prosecutor training system, general forms of training and professional development of prosecutors.

Постановка проблеми. Спеціальна підготовка прокурорів та подальше підвищення їх кваліфікації є основоположними елементами професійної підготовки прокурорів, що здійснюється Тренінговим центром прокурорів України. Тренінговий центр прокурорів України є державною установою, що здійснює підвищення кваліфікації прокурорів, державних службовців органів прокуратури та первинну підготовку прокурорів-стажистів окружних прокуратур [1, ч. 1 ст. 80]. Підвищення кваліфікації прокурорів є комплексом заходів, що спрямовані на поглиблення (отримання нових) професійних знань, умінь і навичок, що становлять основу професійної та особистісної компетентності прокурорів і необхідні для ефективного виконання службових обов'язків, а також на формування стійких моделей належної професійної поведінки [2, п. 1]. При цьому, сталий євроінтеграційний процес реформування прокуратури України актуалізує необхідність відповідності професійної підготовки прокурорів в Україні європейським стандартам та принципам, які визначають не тільки професійні та особистісні компетентності прокурорів, а і міжнародні стандарти такої підготовки.

Європейські підходи до підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації в Україні повинні розглядатися як частина цілісної системи засадничої політики підготовки прокурорів, яка будується на визначених міжнародних стандартах, що були сформовані на міжнародному рівні Організацією об'єднаних націй і Міжнародною асоціацією прокурорів, та на європейському рівні Комітетом міністрів Ради Європи, Парламентською асамблеєю Ради Європи, Консультативною радою європейських прокурорів та Європейською комісією "За демократію через право" (Венеційська комісія). Тому підготовку прокурорів в Україні не можна розглядати ізольовано від сформованої системи міжнародних принципів та стандартів, які визначають зміст професійних та особистісних компетентностей, що формують вимоги до форм і методів професійної підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів.

Сучасні вимоги до підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів в Україні визначені Законом України "Про прокуратуру" від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [1], Наказом Генерального прокурора "Про затвердження Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів" від 15 червня 2021 року № 200 [2] та Статутом Тренінгового центру прокурорів України затвердженого Наказом Генерального прокурора від 29 травня 2020 року № 243 [3]. Однак, зазначені Накази Генерального прокурора, як і сам Закон України "Про прокуратуру", не містять чітко визначеної системи міжнародних стандартів такої підготовки, при тому, що саме міжнародні стандарти визна-

чають зміст і спрямованість підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації в Україні. Тому окреслення системи міжнародних стандартів підготовки прокурорів згідно міжнародних документів, які включають в себе відповідні стандарти такої підготовки, видається логічним та послідовним продовженням необхідності їх дослідження та визначення їх подальшого розвитку. Оскільки, всі етапи підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів в Україні повинні включати в себе відповідність міжнародним стандартам, які визначають вимоги до професійної підготовки прокурорів, а також закріплюють такі професійні компетентності, як незалежність, етика, доброчесність, дотримання прав людини є частиною євроінтеграційного процесу України.

Іншими словами, дотримання європейських стандартів підготовки прокурорів є необхідною умовою застосування кращих європейських практик такої підготовки в Україні та розглядаються, як невід'ємна частина важливих питань реформування прокуратури України й забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за офіційною процедурою скринінгу чинного законодавства на відповідність нормам Європейського Союзу щодо Розділу 23 «Верховенство права та основоположні права та свободи» [4]. Слід зауважити, що комплекс європейських рекомендацій та принципів щодо підготовки прокурорів формують систему міжнародних стандартів, які повинні бути інтегровані як у підготовку, так і у всі форми підвищення кваліфікації прокурорів згідно тих міжнародних документів, які безпосередньо розкривають зміст такої підготовки через вимоги до професійної компетентності прокурора чи безпосередньо присвячені системі навчання прокурорів. Таким чином, визначення системи міжнародних стандартів до процесу підготовки прокурорів може допомогти виокремити ключові елементи уніфікованого підходу європейської підготовки прокурорів та формування їх професійної компетентності.

Мета дослідження: зробити внесок у розвиток наукового знання про визначення існуючої системи європейських принципів та стандартів до підготовки прокурорів, з виокремленням засад, форм і ключових елементів уніфікованого підходу європейської підготовки прокурорів до формування їх професійної компетентності й подальшого підвищення кваліфікації прокурорів в Україні.

Стан опрацювання проблематики. Аналізуючи останні публікації, які були присвячені дослідженню питань міжнародних стандартів, принципів діяльності та професійного розвитку у підготовці прокурорів і підвищення їх кваліфікації, увага була приділена науковим роботам відомих вчених, які зробили вагомий внесок у формування наукових позицій щодо підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів. Так, Ткач А.В. у науковій статті "Основні критерії підвищення ефективності органів прокуратури під час дії правового воєнного стану" [5] підкреслював важливість європейського шляху прокуратури України, незважаючи на виклики, пов'язані із широкомасштабним вторгненням країни-агресора РФ. Автор аналізував підвищення кваліфікації та фахового рівня працівників прокуратури, з урахуванням різних форм підвищення кваліфікації.

Дослідники проблеми Лапкін, А.В., Селивоненко, Б.В. у науковій статті "Підвищення кваліфікації як засіб професійного розвитку прокурорів" [6] вивчали питання особливостей підвищення кваліфікації прокурорів із зазначенням прогалин та недоліків у системі підвищення кваліфікації прокурорів та пропозицією впровадження кроків щодо удосконалення підвищення кваліфікації прокурорів в Україні. Також Лапкін А.В. у науковій статті "Міжнародні стандарти прокуратури як орієнтир європейської інтеграції" [7] комплексно досліджував міжнародні стандарти організації та діяльності прокуратури України у контексті питання євроінтеграційного курсу та реформування системи кримінальної юстиції на основі міжнародних стандартів.

Стефанчук М.М. у науковій статті "Формування прокурорського корпусу в Україні: сучасні тенденції" [8] досліджувала питання законодавчих змін у процедурі добору та підготовки прокурорів в Україні з визначенням переваг та ризиків у визначеній законодавцем спрощеній процедурі добору та підготовки прокурорів, удосконалення функціонування системи прокуратури загалом. Зокрема, Стефанчук М.М. у науковій статті "Кадровий склад прокуратури в Україні: в пошуках оптимальних шляхів формування" [9] слушно акцентувала свою увагу на важливості системної еволюційної зміни спеціальної професійної підготовки осіб, які претендують на посаду прокурора та особливості правової політики в частині визначення кваліфікаційних вимог до претендентів на посаду прокурора, процедури добору та професійної підготовки прокурорів у державах-членах Європейського Союзу.

Руденко М.В. у науковій статті "Особливості здійснення трудових функцій та професійного розвитку працівників прокуратури в сучасних умовах" [10] досліджував питання порівнював моделі прокуратур зарубіжних країн та прокуратури України через принципи їх діяльності та професійного розвитку, міжнародних стандартів підготовки прокурорів, професіоналізму працівників прокуратури та підвищення їх кваліфікації.

Цікавим є аспект наукової статті Циганок С.В. "Підвищення кваліфікації прокурорів – запорука ефективної діяльності прокуратури" [11] де йдеться про інституційні основи підвищення кваліфі-

кації прокурорів та важливість компетентнісного підходу в галузі професійної прокурорської підготовки. Автор підкреслює, що у питаннях організації підвищення кваліфікації прокурорів, необхідно враховувати Рекомендацію Ради Європи з метою впровадження міжнародних стандартів під час розроблення навчально-методичних рекомендацій.

Позитивно оцінюючи вагомий внесок, який зробили відомі вчені у дослідженні питань підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації, приходимо до висновку що подальшого дослідження потребує контекст євроінтеграційного процесу прокуратури України, формування професійної компетентності прокурорів та визначення системи європейських стандартів і найбільш ефективних форм підготовки й підвищення кваліфікації прокурорів у сталому процесі реформування прокуратури України.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах євроінтеграційного процесу України особливого значення набувають питання підготовки та добору високопрофесійних співробітників для ефективного функціонування системи органів правопорядку та прокуратури з урахуванням специфіки міжнародних стандартів. Зміст професійної підготовки прокурорів також включає в себе підвищення їх кваліфікації і дедалі більше наближається до європейських стандартів які визначають поняття етичних, інституційних, функціональних засад та засад професійної компетентності.

Відповідно до джерел, які формують загальні міжнародні та європейські стандарти, що визначають зміст підготовки прокурорів, можна віднести доволі великий перелік документів. У хронології, починаючи з "Керівних принципів ООН стосовно ролі осіб, які здійснюють судове переслідування" від 07 вересня 1990 року самі рекомендації щодо ролі прокурорів починалися з розділу Кваліфікація, відбір і підготовка прокурорів де держави повинні забезпечувати певні критерії відбору прокурорів та те, що прокурори повинні мати належну освіту та підготовку і бути обізнаними з ідеалами та етичними обов'язками своєї посади, з конституційними та законодавчими гарантіями прав підозрюваного і потерпілого, а також з правами людини та основоположними свободами, визнаними національним та міжнародним правом [12]. По суті, даний документ визначав основні рекомендації щодо наявності у прокурорів професійної кваліфікації та професійної підготовки, що є необхідним не тільки для виконання ними своїх функцій, закладалася ціла концепція професійної підготовки із забезпеченням всіх необхідних засобів для належного виконання ролі прокурора у боротьбі зі злочинністю. Зосереджуючи увагу на праві прокурорів створювати або приєднуватися до професійних асоціацій або інших організацій, що будуть представляти їх інтереси, Керівні принципи ООН заклали основу корелятивного підвищення професійної підготовки прокурорів та захисту їх статусу через членство у професійних асоціаціях або інших організаціях з представництва їх інтересів.

Наступним документом який визначає міжнародні стандарти професійної кваліфікації прокурора у його повноваженнях є "Стандарти професійної відповідальності та виклад основних обов'язків та прав прокурорів, прийнятих міжнародною асоціацією прокурорів двадцять третього квітня 1999 року" [13]. Акцентуючи увагу на професійних обов'язках прокурора, дані стандарти визначають право на працевлаштування і просування по службі, що засноване на об'єктивних показниках, зокрема, професійній кваліфікації, здібності, добросовісності, досягненнях та досвіді, яке відбувається через справедливу і неупереджену процедуру [13, пункт е, розділ 6]. Можна сказати, що у даному документі вже термінологічно вживається слово стандарт і вимога професійної кваліфікації, як здібностей прокурора, напряду пов'язані з підготовкою прокурора та визначенням професійних компетентностей для працевлаштування та просування по службі. На нашу думку, Міжнародна Асоціація Прокурорів на рівні стандартів щодо прав і обов'язків прокурорів затвердила норми професійної поведінки для всіх прокурорів і вимога професійної кваліфікації для прокурорів теж стає стандартом щодо виконання прокурором його професійних обов'язків. Певна взаємозалежність таких міжнародних стандартів створюють дисипативну систему пов'язаних елементів, як спонтанний прояв складної організації структури, що перебуває у стані розвитку або стадії формування.

Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя від 6 жовтня 2000 року стала документом в якому вже предметно зазначалося, що *навчання є і правом, і обов'язком прокурорів як перед їхнім призначенням, так і на постійній основі* [14, пункт 7]. У цьому випадку держави повинні забезпечити прокурорів відповідним рівнем підготовки і освіти як до, так і після їх призначення. Ба більше, можна виділити декілька головних тезисів з пункту 7 даного документу, який певною мірою базується на попередніх міжнародних документах, що визначають стандарти прокуратури та еволюційно доповнює їх і конкретизує. Такими тезисами є *"навчання є головним аспектом організації прокуратури у всіх європейських країнах"*, що визначає важливість ролі навчання у системному питанні організації прокуратури де на державу покладається обов'язок забезпечення прокурорів визначеним рівнем освіти і підготовки; *"підвищення кількості і якості як для тих, хто проходить підготовку, так і для працюючих прокурорів"*, що встановлює певні критерії обов'язковості підготовки та у по-

дальшому підвищення їх кваліфікації визначаючи при цьому кількість та якість такої підготовки на рівні стандарту для європейських держав; *“усі члени прокурорської служби зобов’язані проходити курс навчання, особливо ті, що виступають у суді”*, виходячи зі змісту даного документу це певний обсяг професійних компетентностей, що стосуються етичних обов’язків, захисту прав підозрюваних (обвинувачених), потерпілих і свідків, прав і свобод людини. Окрема увага у навчанні повинна приділятися призначеним прокурорам, що будуть здійснювати організацію та процесуальне керівництво, принципам і процесуальним нормам управління, де документом застосовується термін *“у судовому контексті”*; *“навчання повинно містити в собі інформацію про різноманітні механізми, що сприяють послідовності... та повноті їх діяльності”*, що на національному рівні для України встановлює відповідний механізми ієрархічних методів організації у роботі між окружними, обласними, спеціалізованими прокуратурами та Офісом Генерального прокурора у аспекті ефективності та недопущення зайвих бюрократичних процедур; *“держава повинна вживати ефективних заходів, щоб забезпечити додаткове навчання із специфічних питань”*, саме визначення специфічних питань тяжіє до стандарту визначення певної спеціалізації прокурорів в самій прокуратурі або визначення спеціалізованої прокуратури загалом де підготовка прокурорів пов’язана з додатковим навчанням або підвищенням кваліфікації щодо спеціалізації, як транснаціональна злочинність, організована злочинність, кіберзлочини, контрабанда психотропних речовин, фінансові злочини, корупційні правопорушення та інші. Особлива увага приділяється стандарту *“організації навчання і семінарів з підвищення кваліфікації та вивчення іноземних мов”* для прокурорів у контексті міжнародного співробітництва та встановлення прямих контактів між прокурорами. Таким чином, зазначеними рекомендаціями на європейські держави покладається обов’язок вживати заходів щодо кількості та якості підготовки прокурорів як до їх призначення так і подальше підвищення їх кваліфікації після призначення. Враховуючи важливі питання обміну досвідом, координації та міжвідомчого співробітництва у кримінальному провадженні, даними рекомендаціями вже посилюється увага, що направлена на міжнародне співробітництво.

Подальший розвиток питань підготовки прокурорів з питань міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя було ухвалено Висновком №1 засіданні Консультативної ради європейських прокурорів *“Про шляхи вдосконалення міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя”* від 28–30 жовтня 2007 року [15]. Пунктом 29 даного висновку зазначається, що така підготовка *має включати навчання у сфері прав людини для суддів і прокурорів, а також (там, де це необхідно) для адвокатів*. На рівні стандарту, правові принципи у сфері захисту прав людини почали включати в себе вимоги до підготовки і навчання також для суддів і адвокатів. Даним висновком увага зміщується на комплексне розуміння правосуддя у кримінальному провадженні, що предметно пов’язане з міжнародним співробітництвом у тому числі *в контексті виконання запитів про міжнародну правову допомогу у кримінальних справах*. Такий підхід до професійної кваліфікації суддів, прокурорів та адвокатів направлений на формування єдиних європейських стандартів для різних форм співробітництва у сфері кримінального правосуддя, а подальша розробка спеціалізованих документів повинна включати в себе усталену судову практику у міжнародному співробітництві як європейський стандарт.

Висновком №3 Консультативної ради європейських прокурорів для подання Комітету міністрів Ради Європи *«Про роль прокуратури поза кримінально-правовою сферою»* від 15–17 жовтня 2008 року на держави-члени або відповідні прокурорські служби у формі рекомендації покладался обов’язок *“організувати спеціальну підготовку прокурорів, які виконують функції поза кримінально-правовою сферою”* [16, пункт 38]. Поглиблюючи питання підготовки прокурорів за спеціалізацією у цивільному, адміністративного та господарського судочинствах, рекомендація за своїм змістом визначала необхідність підготовки програм для прокурорів щодо здійснення представництва інтересів держави та захисту прав людини у різних юрисдикційних процесах. Усвідомлюючи особливості організації європейських прокуратур Консультативної ради європейських прокурорів опосередковано визначила спільні завдання у діяльності прокурорів поза кримінально-правовою сферою *“незалежно від відмінностей у матеріальному або процесуальному праві, здебільшого збігаються: забезпечення верховенства права (цілісність демократичних рішень, законність, дотримання законів, правові засоби захисту проти порушень закону), захист прав і свобод громадян (в основному тих, які не здатні захистити свої права: неповнолітніх, осіб без певного місця проживання, психічно хворих), захист майна та інтересів держави, захист публічних інтересів (або публічного порядку), гармонізація судової практики (спеціальні засоби захисту, що застосовуються в інтересах закону щодо судових рішень, що набрали чинності, дії в якості сторони в таких розглядах у судах найвищого рівня)”* [16, пункт 25]. І узагальнюючі спільні завдання у діяльності прокурорів поза кримінально-правовою сферою даний висновок Консультативної ради європейських прокурорів визначив для прокурорів *“діяти від імені суспільства і в публічних інтересах, забезпечувати*

застосування права" [16, пункт 6], що вже більше нагадує загальний напрямок діяльності прокуратури поза кримінально-правовою сферою на рівні функції.

Висновок № 4 Консультативної ради європейських прокурорів для подання Комітету міністрів Ради Європи "Про взаємовідносини суддів і прокурорів" включає в себе Бордоську декларацію "Про суддів і прокурорів у демократичному суспільстві" від 2009 року та пояснювальну записку [17]. Декларація була підготовлена спільно робочими групами Консультативної ради європейських суддів і Консультативною радою європейських прокурорів та офіційно схвалена у місті Брдо (Словенія) 18 листопада 2009 року на запит Комітету Міністрів Ради Європи про висловлення думки щодо взаємовідносин між суддями та прокурорами. До головного можна віднести те, що дана декларація певною мірою продовжує запропоновану у Висновку № 1 Консультативної ради європейських прокурорів (2007) «Про шляхи вдосконалення міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя» підготовку, що має включати навчання у сфері прав людини для суддів і прокурорів [15, пункт 29]. Тільки, даний документ комплексно і на рівні стратегії реформування прокуратури пов'язує збереження довіри суспільства до суддів і прокурорів з високим рівнем їх професійної підготовки та постійне підвищення кваліфікації. Так, *"передумовою для збереження довіри, яку суспільство виявляє до суддів і прокурорів і яка є принциповою основою їх легітимності та діяльності, є високий рівень їх професійної підготовки. Найважливіша роль відводиться в цьому належному професійному навчанню, що сприяє підвищенню ефективності їх роботи та якості відправлення правосуддя в цілому"* [17, пункт 43]. На нашу думку, ця декларація включала в себе певний запит суспільства щодо співробітництва суддів та прокурорів з метою інформування суспільства про свою діяльність через засоби масової інформації та подальше визначення суспільної довіри до прокуратури та суду через їх високу професійну компетентність. На перше місце ставилось вже не тільки отримання професійних навичок, необхідних для первинного оволодіння професією з подальшим постійним підвищенням кваліфікації, домінуюча роль приділялася правосуддю загалом. Тому, певна конвергенція процесів підготовки суддів та прокурорів у належному відправленні правосуддя стали принциповими у питаннях їх обов'язків, де *"в інтересах належного відправлення правосуддя постійне підвищення кваліфікації, необхідне для підтримки високого рівня професійної придатності та повноти знань, є не тільки правом, але й обов'язком суддів і прокурорів"* [17, пункт 44]. Європейські стандарти прокуратури з моменту усвідомлення синергетичних принципів у правосудді вже почали розглядатися не як окрема система, а як частина цілого де професійна компетентність і сталий процес підвищення кваліфікації дорівнює збереженню довіри суспільства до правосуддя.

Висновком № 5 Консультативної ради європейських прокурорів «Про роль прокуратури у здійсненні правосуддя щодо неповнолітніх», що була прийнята на 5-му пленарному засіданні КРЕП в місті Єревані (Вірменія) 19–21 жовтня 2010 року [18] прямо не зазначалося про підготовку прокурорів у сфері ювенальної юстиції, але необхідність мати спеціальних прокурорів та кваліфіковані кадри для здійснення функцій прокуратури у провадженнях щодо неповнолітніх було продиктовано рекомендацією де *"Прокурори повинні мати у своєму розпорядженні всі засоби, необхідні для реалізації своїх повноважень щодо неповнолітніх, або такі засоби повинні бути надані іншим компетентним органам, відповідальним за роботу з неповнолітніми. Зокрема, таким органам повинні бути надані можливості щодо набору відповідного персоналу з доступом до спеціальної підготовки, всі необхідні кадрові ресурси, засоби та спеціалізовані послуги"* [18, пункт 19]. Підкреслюючи певну делікатність роботи у сфері ювенальної юстиції та необхідність мати спеціальну підготовку персоналу для реалізації своїх повноважень щодо неповнолітніх Єреванська декларація зазначала, що *"При здійсненні своїх повноважень прокурори зобов'язані враховувати права особистості і необхідність ефективного функціонування системи кримінального правосуддя відповідно до Рекомендації Rec(2000) 19"* [18, пункт 3].

Наступним кроком, що пов'язував організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах став Висновок № 6 Консультативної ради європейських прокурорів «Про взаємовідносини між прокурорами та адміністрацією пенітенціарних установ» від 24–25 листопада 2011 року. Даним висновком на держави-члени або прокурорські служби покладался обов'язок *"розробити спеціальну програму для підготовки прокурорів, які здійснюють діяльність щодо адміністрації пенітенціарних установ"* [19, підпункт d пункту 35]. Але, даний напрям діяльності прокуратури щодо здійснення нагляду за дотриманням прав і обов'язків затриманих, осіб, які перебувають під вартою, засуджених та осіб, до яких застосовуються заходи примусового характеру апіорі потребує спеціальної підготовки прокурора та належної компетентності у сфері нагляду за дотриманням прав людини в процесі відбування покарання або попереднього ув'язнення.

Наче підсумовуючи попередні висновки щодо необхідності підготовки прокурорів для здійснення діяльності поза кримінально-правовою сферою в цілому або в окремих галузях з оцінкою

ризиків та загроз сучасної злочинності Висновок № 7 Консультативної ради європейських прокурорів «Про управління ресурсами прокуратури» від 26–27 листопада 2012 року наголошував на необхідності спеціальної професійної підготовки для успішного протистояння загрозам де *“розвиток нових технологій, розширення міжнародної інтеграції та глобалізації, зростання міжнародної торгівлі та інформаційного обміну зумовлюють нові кримінальні виклики”* [20, пункт 19]. Розуміючи глобальний характер викликів та завдань, даним висновком визначається те, що у сучасній прокурорській службі існують три професійних рівня де: 1) *прокурорські функції виконуються самими прокурорами*; 2) *для роботи можуть залучатися фахівці в окремих галузях, наприклад, фахівці юристи, психологи або психіатри, соціологи та експерти в галузі статистики, комп’ютерні фахівці, біологи та хіміки, тощо*; 3) *кваліфікований адміністративний персонал*. Ці співробітники повинні мати достатній рівень кваліфікації для того, щоб справлятися з робочим навантаженням, яке неминуче буде збільшуватися паралельно зі зростанням рівня спеціалізації та складності питань, що розглядаються прокурорами [20, пункт 37]. Можна сказати, що поступово, питання управління кадрами та ресурсами прокуратури для реагування на сучасні виклики та загрози оформлюється у концептуалізацію системи рішень з визначенням її ключових елементів за компетентністю та спеціалізацією. Даний процес вже включає в себе необхідність кваліфікації адміністративного персоналу за спеціалізацією та інших фахівців в окремих галузях до яких умовно можна віднести експертів та спеціалістів у питаннях, що розглядаються прокурорами. Необхідно враховувати те, що вимоги до знань та компетентності прокурора тут також присутні бо прокурору також треба знати, яку інформацію він хоче отримати від спеціаліста або експерта у питаннях доказів та доказування.

Висновок № 9 Консультативної ради європейських прокурорів «Про європейські норми та принципи, що стосуються прокурорів» від 17 грудня 2014 року включає хартію під назвою «Римська Хартія» та детальну пояснювальну записку про принципи, що містяться в Хартії. Римська Хартія вже включала в себе *поняття ефективної роботи прокурорської служби та довіру населення у прямому зв’язку з професіоналізмом та чесністю* які можуть бути отримані тільки з належною освітою та спеціалізованою підготовкою. Можна сказати, що розвиваючи європейські стандарти прокуратури, у Римській Хартії відбулася певна консолідація попередніх принципів з їх переосмисленням. Тому, пояснювальна записка містить розділ *Навчання* де зібрані європейські принципи з попередніх документів та структуровано визначають стандарти у навчанні прокурорської служби незалежно від правових систем держав учасниць де можна виділити такі тези *“професійна підготовка повинна бути організована на засадах неупередженості та регулярності”, “прокурори повинні мати відповідну освіту та підготовку, що відповідає їхній спеціалізації”, “підготовка, включаючи навчання з питань управління, є як правом, так і обов’язком прокурорів”, “державам, таким чином, слід вжити всіх необхідних заходів для забезпечення відповідної освіти та професійної підготовки прокурорів”, “для протистояння новим викликам також потрібна спеціальна підготовка прокурорів”* [21].

Спираючись на попередні міркування підготовки прокурорів у питанні зв’язку ефективної роботи прокуратури та довірою суспільства, Висновком № 10 Консультативної ради європейських прокурорів «Про роль прокурорів у розслідуванні злочинів» від 19–20 листопада 2015 року ставиться майже знак дорівнює між тим, що *“прокурори повинні мати відповідну освіту та проходити курси первинної підготовки і регулярні курси підвищення кваліфікації у своїй галузі спеціалізації”* та *“високим рівнем кваліфікації прокурорів”* [22, пункт 58]. Це умовне рівняння включає в себе відомі умови та очікуваний результат тоді як шуканий зв’язок проявляється у первинній підготовці та регулярних курсах підвищення кваліфікації прокурорів.

Виходячи з раніше окресленого питання *ефективності роботи прокуратури та постійної підготовки прокурорів* у розділі *Внутрішня ситуація* Висновку № 11 Консультативної ради європейських прокурорів з питань якості та ефективності роботи прокурорів, у тому числі, з основних поточних проблем у боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю, що був прийнятий на 11-му пленарному засіданні у місті Страсбург, 17-18 листопада 2016 року [23], формується стратегічна концепція, що включає в себе професійні цілі та управління людськими та матеріальними ресурсами. Зосереджуючись на внутрішніх питаннях, з розумінням зовнішніх викликів та загроз, даний висновок визначає необхідність формування активної політики підготовки кадрів прокуратури де *керівники органів прокуратури та/або інші компетентні інституції повинні відповідати за активну політику підготовки кадрів з метою підвищення якості та ефективності роботи прокурорів* [23, пункт 24]. Зважений підхід в управлінні людськими ресурсами та окреслений план в активній політиці підготовки кадрів має свою спеціалізацію у боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю. Але, принципи активної політики підготовки кадрів прокуратури вже були покладені в основу логіки комплементарної систематизації європейських стандартів.

Можна виділити Висновок № 12 Консультативної ради європейських прокурорів «Про роль прокурорів щодо прав потерпілих та свідків у кримінальному процесі» від 30 листопада 2017 року у

питанні спеціалізації з акцентом на міждисциплінарну підготовку прокурорів [24]. Загалом, сучасна підготовка прокурора повинна включати поглиблені знання з інших дотичних сфер його діяльності і в першу чергу це напряму стосується компетентності прокурора, що зводиться до такого терміну як *професійна підготовка*. Ба більше *“програми навчання повинні включати обмін інформацією та досвідом щодо передової практики”* [24, пункт 74] тому у Висновку № 12 Консультативної ради європейських прокурорів зазначається, що *“для певних видів злочинної діяльності (наприклад, побутове насильство, сексуальне насильство, торгівля людьми, тероризм, нелегальна імміграція) прокурори повинні мати можливість спеціалізуватися, отримувати знання з судової психології та мати доступ до відповідної професійної підготовки, щоб вони могли оперативної і компетентно розбиратися з цими видами справ”* [пункт 36, 24]. Швидкість на завжди говорить про якість, але важливим є врахування розумності строків та процесуальної економії з процесуальної точки зору, а для цього треба мати обізнаність і необхідний досвід який можна отримати під час підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації.

У Висновку № 13 Консультативної ради європейських прокурорів «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів» від 23 листопада 2018 року комплексно розглядаються питання етики і даються рекомендації державам-членам з тим, щоб *“прокурори відбиралися на основі їх навичок, моральних та етичних цінностей і проходили належну початкову підготовку та навчання в процесі роботи для виконання своїх функцій в умовах незалежності, неупередженості, підзвітності та повної поваги етичних норм”*. Тому, *повага до верховенства права вимагає найвищих етичних і професійних стандартів у поведінці прокурорів, як і суддів, як під час виконання службових обов’язків, так і поза ним, що забезпечує довіру суспільства до правосуддя* [25, пункт 51]. Дана рекомендація знову звертає увагу на довіру суспільства до правосуддя і прирівнює прокурорів і суддів у їх відповідальності перед суспільством через *повну повагу етичних норм*. Але, етика, як система моральних принципів та норм поведінки людини у суспільстві є дещо складнішою у професійному середовищі з огляду на відповідальність. Та і все, що знаходиться у сфері моральності є глибоко внутрішнім процесом який формує систему суджень людини з її установками. Саме тому, потрібні зовнішні орієнтири їх формування та розкриття таких понять як незалежність, справедливість, неупередженість та об’єктивність у балансі з дотриманням основоположних прав і свобод людини.

Продовжуючи розгляд проблемних питань у боротьбі з корупцією та пов’язаною з нею економічною та фінансовою злочинністю у Висновку № 14 Консультативної ради європейських прокурорів «Роль прокурорів у боротьбі з корупцією та пов’язаною з нею економічною та фінансовою злочинністю» від 22 листопада 2019 року, Консультативна рада європейських прокурорів доволі нестандартно підійшла до спеціальної підготовки прокурорів вказавши на те, що *“підготовка повинна доповнюватися більш неформальними та тонкими елементами безпосередньо на робочому місці. Сюди можуть відноситися зустрічі та круглі столи з іншими установами, службовцями та експертами у сфері боротьби з корупцією”* [26, пункт 57]. Це не виключає регулярності спеціалізованого підвищення кваліфікації, міжнародного співробітництва та міждисциплінарності під час запобігання корупції, розслідування та обвинувачення в корупційних справах. При цьому, один з акцентів робиться на *стресостійкості прокурорів*. Так, *“прокурори у межах цього Висновку повинні бути особливо стресостійкими. Вони повинні вміти працювати з великою кількістю матеріалів та висококваліфікованими обвинуваченими та захисниками”* [26, пункт 56]. Якщо раніше рекомендації стосувалися певної форми зовнішніх вимог до прокурора із застосуванням такого терміну як Хард Скілс (Hard Skills), у даних рекомендаціях, це *“постійне навчання прокурорів, які борються з корупцією та економічною злочинністю, може охоплювати, наприклад, вміння читати та розуміти балансові звіти, знання у сфері ІТ, роботу зі складним програмним забезпеченням тощо”* [26, пункт 55]. То тепер, звертається увага на професійне вигорання і стрес, необхідність оволодіння соціально-комунікативними навичками із акцентованим визначенням Софт Скілс (Soft Skills) де *“для уникнення професійного вигорання важливо, щоб підготовка також охоплювала так звані соціально-комунікативні навички, як-от управління стресом, управління справами, критичне мислення, тренування пам’яті та інші види підготовки”* [26, пункт 56] і така підготовка повинна доповнюватися певними неформальними та тонкими елементами підготовки на робочому місці.

Можна впевнено сказати, що після Висновку № 14 Консультативної ради європейських прокурорів підготовка та підвищення кваліфікація прокурорів, по факту, набуває нової форми постійного вдосконалення професійних знань для ефективного виконання службових обов’язків де *Безперервність навчання* (Lifelong learning) стає концепцією підготовки прокурорів і закладає основу для подальшої її реалізації як принципу не тільки у сфері боротьби з корупцією. Зазначений принцип виходить з самого змісту спеціалізації та тих глобальних викликів які ставляться перед прокурорами у здійсненні ними своїх повноважень.

Одним з неочікуваних але прогнозованих глобальних викликів для прокуратури стала пандемія. У Висновку № 15 Консультативної ради європейських прокурорів "Роль прокурорів у надзвичайних ситуаціях, особливо під час пандемії" від 19 листопада 2020 року підкреслювалась особлива роль прокуратури в умовах оголошеної у 2020 році пандемії COVID-19 [27]. Незважаючи на терміновий характер рекомендацій, що були спрямовані на пристосування до екстреної ситуації зі створенням груп реагування, на органи прокуратури все одно покладалася необхідність донести повідомлення про адаптацію до всіх прокурорів і підвищити обізнаність про "нові обставини та нові заходи". Така обізнаність могла бути отримана тільки через нові знання та необхідність внесення законодавчих змін у форму роботи прокуратури, що також проявлялася у компетентності де "органи прокуратури повинні були донести повідомлення про необхідність адаптації до всіх прокурорів і підвищити обізнаність про нові обставини та спеціальні механізми й процедури співпраці та координації з іншими установами" [27, пункт 9].

Розглядаючи рішення міжнародних судів щодо реальної незалежності судової системи в цілому та прокурорів і органів прокуратури зокрема у Висновку № 16 Консультативної ради європейських прокурорів "Наслідки рішень міжнародних судів і договірних органів щодо реальної незалежності прокурорів" від 26 листопада 2021 року [28] зверталася увага на принцип незалежності з практичної точки зору де "протягом кар'єри прокурорів, в тому числі при їх підборі та підвищенні, прокурорів потрібно обирати на підставі їхніх умінь, знань та етичних цінностей, вони повинні проходити належну підготовку для незалежного й неупередженого виконання ними своїх функцій з повним дотриманням етичних стандартів" [28, пункт 14]. Етичні стандарти та принцип незалежності вже були предметом розгляду Консультативної ради європейських прокурорів у минулому але, як необхідність, Консультативна рада європейських прокурорів знову висвітлює певну залежність принципу незалежності судової влади з принципом незалежності прокуратури у взаємному неутручанні та незалежній автономії де "незалежність судової влади тісно пов'язана з незалежністю прокурорів, оскільки незалежність та автономія органів прокуратури є неминучим наслідком незалежності судової влади" [28, пункт 17]. Таким чином, "держави-члени повинні прийняти відповідні положення для посилення незалежності, підзвітності та етики прокурорів паралельно з незалежністю суддів" [28, пункт 2]. Можна тільки констатувати те, що Консультативна рада європейських прокурорів у даному висновку прирівнює статуси судді та прокурора під час аналізу принципу незалежності та етичних стандартів у їх практичній реалізації, а належна підготовка прокурорів для незалежного та неупередженого виконання ними своїх функцій з повним дотриманням етичних стандартів залишається базовим критерієм підготовки прокурорів.

Подальші рекомендації продовжують лінію глобального занепокоєння та загрози для суспільства у зв'язку з екологічними злочинами, що часто мають довготривалі наслідки для екології, можуть впливати на різні держави, суспільства та системи правосуддя. Так, у Висновку № 17 Консультативної ради європейських прокурорів "Про роль прокуратури в охороні довкілля" від 4 жовтня 2022 року [29] Консультативна рада європейських прокурорів погодила такі рекомендації: "Прокурори, які займаються екологічними злочинами, повинні пройти відповідну підготовку. Крім того, забезпечення виконання законодавства про довкілля вимагає достатніх бюджетних асигнувань, добре підготовленого та спеціалізованого персоналу, а також створення спеціалізованих багатопрофільних підрозділів та органів" [29, пункт 60]. Дані рекомендації тільки підкреслюють необхідність спеціалізованої підготовки прокурорів за даним напрямком роботи і важко не погодитися з тим, що планета Земля наш спільний дім, а середовище в якому перебуває суспільство повинно бути безпечним. Саме тому, реагування на загрози екологічних злочинів та пов'язаних з ними правопорушеннями повинні бути ефективними, а представництво інтересів держави в суді повинно здійснюватися висококваліфікованими кадрами.

Висновок № 18 Консультативної ради європейських прокурорів "Про Ради прокурорів як ключові органи прокурорського самоврядування" від 20 жовтня 2023 року [30] та Висновок № 19 Консультативної ради європейських прокурорів "Щодо організації діяльності органів прокуратури для забезпечення їхньої незалежності та неупередженості" від 29 жовтня 2024 року [31] не мали прямих рекомендацій щодо підготовки прокурорів. Їх скоріше можна віднести до рекомендацій організаційного та управлінського характеру, при цьому, розглядаючи питання забезпечення незалежності генеральних прокурорів через призначення/обрання генеральних прокурорів зазначається, що "основною вимогою має бути відповідна юридична підготовка і професійний досвід, щоб гарантувати здатність кандидатів ефективно керувати органами прокуратури" [31, пункт 33]. Як і будь яка рекомендація Консультативної ради європейських прокурорів, така вимога поступово стає європейським стандартом і уявити зараз Генерального прокурора без юридичної освіти і професійного досвіду роботи просто неможливо.

Можна завершити аналіз європейських стандартів Висновком №20 Консультативної ради європейських прокурорів "Щодо різноманітності та інклюзивності в органах прокуратури" від 17 жовтня

2025 року [32] де наголошується на *“інтеграції просування різноманіття та інклюзивності в освітні й тренінгових системах, а також важливість підвищення обізнаності про можливість кар’єри в органах прокуратури, щоб заохочувати кандидатів із необхідною кваліфікацією з різних соціальних груп”* [32, пункт 16]. Розглядаючи питання різноманітності та інклюзивності в прокуратурі, на рівні рекомендацій, підкреслюється необхідність впровадження заходів щодо запобігання дискримінації де *“ступінь різноманітності та інклюзивності в прокуратурі може бути показником ефективності організації у боротьбі з дискримінацією”* [32, пункт 6]. Насправді, питання інклюзивності в освіті тільки окреслюють визнання багатоманітності людини та людей з унікальними особливостями та здібностями. У питаннях підготовки прокурорів це питання тепер також піднімається на міжнародному рівні і можливо буде потребувати нових підходів до підготовки. Як зараз так і після війни в Україні кількість людей з особливими потребами може тільки зрости і вони також мають право доступу до професії прокурора. Крім того, інклюзивність включає в себе індивідуальний підхід у навчанні та підготовці щодо кандидатів на посаду прокурора. Тому, скоріше за все, необхідність розробки нових методик підготовки прокурорів з огляду на різноманітність та інклюзивність тільки підкреслять їх актуальність та відповідність стандартам.

З огляду на сформовані міжнародні рекомендації які впевнено можна віднести до принципів або стандартів підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації необхідно розглянути існуючі в Україні засади підвищення кваліфікації прокурорів. На нашу думку, визначені засади у *“Положенні про систему підвищення кваліфікації прокурорів”* від 15 червня 2021 року можуть бути переглянуті з наукової точки зору і з огляду на існуючу систему міжнародних та європейських стандартів підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів. Так, у п.4 Розділу I *“Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів”* Затвердженого Наказом Генерального прокурора № 200 від 15 червня 2021 року, визначаються основні засади підвищення кваліфікації прокурорів (*для порівняння визначених засад їх необхідно зазначити з усіма пунктами без виключень*): 1) обов’язковість (підвищення кваліфікації є обов’язком прокурора вдосконалювати свій професійний рівень); 2) постійність (забезпечується безперервністю підвищення кваліфікації із застосуванням визначених форм упродовж усього часу перебування на посаді прокурора); 3) періодичність (підвищення кваліфікації прокурорів у ТЦПУ здійснюється періодично); 4) диференційованість (підвищення кваліфікації визначається можливістю вибору та використання найбільш оптимальних форм підвищення кваліфікації з урахуванням напрямів діяльності прокурора, конкретних потреб в удосконаленні (отриманні нових) знань, формуванні умінь і навичок); 5) практична спрямованість (передбачає відповідність змісту форм підвищення кваліфікації потребам прокурорської діяльності та може включати поглиблене вивчення законодавства, міжнародного права, розвиток навичок аналізу й застосування норм права, складання процесуальних документів, комунікації, використання інформаційних технологій тощо); 6) інноваційність та врахування вітчизняного і міжнародного досвіду (забезпечується застосуванням новітніх ІТ-технологій, сучасних вітчизняних і зарубіжних стандартів професійної підготовки у сфері кримінальної юстиції та інших сферах прокурорської діяльності) [2].

Починаючи з першої засади підвищення кваліфікації прокурорів, засада обов’язковості предметно визначає, що *“підвищення кваліфікації є обов’язком прокурора вдосконалювати свій професійний рівень”*. При цьому, обов’язковість, як засада, повинна відповідати міжнародним стандартам підготовки прокурорів за своїм визначенням де спеціальна підготовка прокурорів та підвищення їх кваліфікації повинні бути об’єднані без їх поділу на підготовку та підвищення кваліфікації, відповідати стандартам етики, професійності, компетентності, спеціалізації. Тоді, *обов’язковість підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації* стає спільною засадою у розумінні міжнародних стандартів.

Наступна засада постійності, вона має відношення до підготовки прокурора і повинна включати в себе концепцію або принцип Безперервності навчання (Lifelong learning) де постійний саморозвиток та постійне вдосконалення професійних знань для ефективного виконання службових обов’язків є необхідністю реагування на глобальні виклики які ставляться перед прокурорами у здійсненні ними своїх повноважень. Дана засада не обмежується підвищенням кваліфікації, це засада, що містить концепцію постійного самовдосконалення або самоосвіти протягом всього часу перебування на посаді прокурора. Можна констатувати те, що не всі навички, вміння та знання якими володіють прокурори отримуються ними тільки під час підвищення кваліфікації. Тому, дану засаду структурно можна поділити на інституційний рівень постійності та індивідуальний рівень безперервності підготовки, що зберігає за собою певну автономію у визначенні та може бути класифікована як *постійність та безперервність підготовки прокурорів*. Консультаційна рада європейських прокурорів вважає, що *“керівники прокуратури та/або інших компетентних установ повинні нести відповідальність за активну політику підготовки, включаючи самоосвіту, у своїх установах,*

що дає змогу забезпечити підвищення якості та ефективності роботи прокурорів” [23, пункт 24]. Таке бачення Консультативної ради європейських прокурорів тільки підкреслює необхідність безперервності підготовки та самоосвіти прокурорів.

Засада періодичності підвищення кваліфікації визначається так “підвищення кваліфікації прокурорів у ТЦПУ здійснюється періодично”. Виходячи зі змісту міжнародних стандартів, доцільно визначити цю засаду як регулярність підвищення кваліфікації. Як зазначається у Висновку № 10 Консультативної ради європейських прокурорів «Про роль прокурорів у розслідуванні злочинів» “прокурори повинні мати відповідну освіту та проходити курси первинної підготовки і регулярні курси підвищення кваліфікації у своїй галузі спеціалізації” [22]. Тому, термінологічно, регулярність краще вписується у розумінні європейських стандартів і може містити назву - *регулярність підвищення кваліфікації прокурорів у Тренінговому центрі прокурорів України*.

Звертаючись до засади диференційованості підвищення кваліфікації, так само слід сказати про те, що певна індивідуалізація та різноманітність найбільш оптимальних форм підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації за європейськими стандартами визначається як спеціалізація та інклюзивність. Саме інклюзивність у підготовці та підвищенні кваліфікації прокурорів будуть пов’язані із заходами запобігання дискримінації. Сам термін диференційованість не зустрічається у європейських стандартах, однак, зміст даного терміну найкращим чином може бути виражений через таку назву засади як *інклюзивність підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів*.

Розглядаючи таку засаду як практична спрямованість підвищення кваліфікації, можна сказати, що її зміст визначається предметними потребами прокурорської діяльності із застосування норм права, складання процесуальних документів, використання інформаційних технологій тощо. Практична спрямованість підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації тільки актуалізується європейськими стандартами з огляду на глобальні виклики де спеціалізація за напрямками діяльності прокуратури виходить на перше місце. Тому як програми підготовки так і програми підвищення кваліфікації повинні “включати обмін інформацією та досвідом щодо передової практики” з метою ефективного виконання прокурорами їх функцій. Одним з варіантів назви даної засади може бути - *практична спрямованість спеціалізованої підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів*.

Завершує перелік засад з “Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів” від 15 червня 2021 року засада інноваційності та врахування вітчизняного і міжнародного досвіду. Зміст даної засади визначається як “застосування новітніх ІТ-технологій, сучасних вітчизняних і зарубіжних стандартів професійної підготовки у сфері кримінальної юстиції та інших сферах прокурорської діяльності” [2]. При цьому, інноваційність включає як стандарти професійної підготовки прокурорів так і застосування новітніх ІТ-технологій такої підготовки. Орієнтуючись на термін “інноваційність” можна припустити, що акцент робиться на сучасних методиках професійної підготовки прокурорів із урахуванням вітчизняного і міжнародного досвіду або найкращих світових практик такої підготовки. Звертаючись до європейських стандартів підготовки прокурорів, термін “інноваційність” не застосовується, однак, на думку Консультативної ради європейських прокурорів “прокурори повинні на кожному етапі своєї кар’єри проходити безперервну програму навчання для підтримки та вдосконалення своїх професійних навичок. Таке навчання також має включати інформаційні технології, етику та комунікативні навички” [23, параграф 25]. Можна констатувати, що у європейських стандартах підготовки прокурорів припускається безперервність підготовки прокурорів з метою підтримки та вдосконалення своїх професійних навичок як із застосуванням інформаційних технологій так і їх вивченням. Підсумовуючи, слід сказати про те, що Консультативна рада європейських прокурорів більше звертає увагу не на інноваційні, а на сучасні (переклад з англійської мови слова - modern) та спеціалізовані методики підготовки прокурорів. Тому, дана засада може мати назву - *застосування сучасних методик підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації*, що буде включати вітчизняний і міжнародний досвід виходячи з європейських стандартів такої підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів.

Висновок. Проведений аналіз існуючої системи європейських стандартів підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації дозволяє зробити висновок про те, що сучасні європейські стандарти підготовки прокурорів повинні складати зміст такої підготовки, визначати майбутній розвиток та процеси реформування прокуратури в Україні. У контексті питання євроінтеграції це стає завданням по дотриманню вимог щодо належної організації такої підготовки та сучасних форм її проведення.

Виходячи з аналізу засад підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації хочемо запропонувати таку систему засад, що формуються з самого змісту європейських стандартів підготовки прокурорів: 1. *Обов’язковість підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації*; 2. *Постійність та безперервність підготовки прокурорів*; 3. *Регулярність підвищення кваліфікації прокурорів у Тренінговому центрі прокурорів України*; 4. *Інклюзивність підготовки та підвищення кваліфіка-*

ції прокурорів; 5. Практична спрямованість спеціалізованої підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів; 6. Застосування сучасних методик підготовки прокурорів та підвищення їх кваліфікації.

Таким чином, з існуючої системи європейських принципів та стандартів до підготовки прокурорів, запропонована система засад включає ряд елементів та форм уніфікованого підходу до формування професійної компетентності та подальшого підвищення кваліфікації прокурорів в Україні. До таких елементів можна віднести: обов'язковість підготовки, безперервність, компетентність, регулярність, інклюзивність, спеціалізація, практична спрямованість, сучасність, міждисциплінарність, міжнародне співробітництво. Загальними формами підготовки та підвищення кваліфікації прокурорів є: первинна професійна підготовка; стажування та спеціалізована підготовка; безперервність самоосвіти та професійне самовдосконалення (в тому числі на робочому місці); очна та дистанційна форма підвищення кваліфікації за допомогою онлайн-тренінгів, курсів, вебінарів (інших цифрових форм навчання та підготовки); одноособова або колективна форми підготовки у межах інклюзивності чи міждисциплінарності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про прокуратуру»: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 01.02.2026).
2. Про затвердження Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів: Наказ Генерального прокурора України від 15 черв. 2021 р. № 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0200905-21#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Статут Тренінгового центру прокурорів України: затв. наказом Генерального прокурора від 29 трав. 2020 р. № 243. Київ, 2020. URL: <https://ptcu.gp.gov.ua/uk/normativni-akti/> (дата звернення: 01.02.2026).
4. Перемовини про вступ до ЄС: правосуддя та права людини. Процедура скринінгу законодавства України щодо Розділу 23 «Верховенство права та основоположні права та свободи. Аналітична публікація. URL: <https://parlament.org.ua/analytics/peremovyny-pro-vstup-doyes-pravosuddya-ta-prava-lyudyny/> (дата звернення: 01.02.2026).
5. Ткач А.В. Основні критерії підвищення ефективності органів прокуратури під час дії правового воєнного стану. *Київський часопис права*. 2025. № 2. С. 404–409. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2025.2.54>.
6. Лапкін А.В., Селивоненко Б.В. Підвищення кваліфікації як засіб професійного розвитку прокурорів. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 2 (10). С. 57–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-2-10-10>.
7. Лапкін А.В. Міжнародні стандарти прокуратури як орієнтир європейської інтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4, ч. 2. С. 11–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2022_4%282%29__13 (дата звернення: 01.02.2026).
8. Stefanchuk M. Formation of the prosecution corps in Ukraine: current trends. *Actual problems of law*. 2023. № 2. Р. 71–77. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/view/1600> (дата звернення: 01.02.2026).
9. Stefanchuk M.M. Кадровий склад органів прокуратури в Україні: в пошуках оптимальних шляхів формування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 68. С. 246–252. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.68.43. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/45.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).
10. Rudenko M.V. Features of performing work functions and professional development of employees of the prosecutor's office under modern conditions. *Law and Society*. 2021. № 2. Р. 45–52. URL: <https://soclaw.com.ua/index.php/journal/article/view/1205> (дата звернення: 01.02.2026).
11. Циганок С.В. Підвищення кваліфікації прокурорів – запорука ефективної діяльності прокуратури. *Судова та слідча практика в Україні*. 2019. Вип. 9. С. 47–51. DOI: 10.32999/ksu2663-2713/2019-9-7. URL: <https://scholar.archive.org/work/uuqbyqliqva5tjguzag7v3gh7q/access/wayback/http://ssp.journal.kspu.edu/index.php/ssp/article/download/143/137/> (дата звернення: 01.02.2026).
12. Керівні принципи ООН стосовно ролі осіб, які здійснюють судове переслідування: ухвалені 7 верес. 1990 р. / Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-role-prosecutors> (дата звернення: 01.02.2026).
13. Стандарти професійної відповідальності та виклад основних обов'язків та прав прокурорів: ухвалені Міжнародна асоціація прокурорів 23 квіт. 1999 р. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/IAP-Standards-of-professional-responsibility-duties-rights-prosecutors-instruments-1999-eng.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).

14. Рекомендація Rec(2000)19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя : ухвалена 6 жовт. 2000 р. / Рада Європи. URL: <https://www.refworld.org/ru/legal/resolution/coeministers/2000/ru/31721> (дата звернення: 01.02.2026).
15. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 1 «Про шляхи вдосконалення міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя» : 2-ге пленарне засідання, 28–30 жовт. 2007 р. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
16. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 3 «Про роль прокуратури поза кримінально-правовою сферою» : ухвалений 15–17 жовт. 2008 р. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
17. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 4 «Про взаємовідносини суддів і прокурорів» (Бордоська декларація «Про суддів і прокурорів у демократичному суспільстві» та пояснювальна записка): ухвалений 18 листоп. 2009 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
18. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 5 «Про роль прокуратури у здійсненні правосуддя щодо неповнолітніх»: 5-те пленарне засідання, Єреван, 19–21 жовт. 2010 р. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
19. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 6 «Про взаємовідносини між прокурорами та адміністрацією пенітенціарних установ»: ухвалений 24–25 листоп. 2011 р. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
20. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 7 «Про управління ресурсами прокуратури»: ухвалений 26–27 листоп. 2012 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
21. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 9 «Про європейські норми та принципи, що стосуються прокурорів» (Римська хартія та пояснювальна записка): ухвалений 2014 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
22. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 10 «Про роль прокурорів у розслідуванні злочинів»: ухвалений 19–20 листоп. 2015 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
23. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 11 (2016) щодо якості та ефективності роботи прокурорів, у тому числі з питань боротьби з тероризмом та організованою злочинністю: 11-те пленарне засідання, Страсбург, 17–18 листоп. 2016 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
24. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 12 (2017) «Про роль прокурорів щодо прав потерпілих та свідків у кримінальному процесі»: ухвалений 2017 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
25. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 13 (2018) «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів»: ухвалений 2018 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
26. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 14 (2019) «Роль прокурорів у боротьбі з корупцією та пов'язаною з нею економічною та фінансовою злочинністю»: ухвалений 2019 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
27. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 15 (2020) «Роль прокурорів у надзвичайних ситуаціях, особливо під час пандемії»: ухвалений 2020 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
28. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 16 (2021) «Наслідки рішень міжнародних судів і договірних органів щодо реальної незалежності прокурорів»: ухвалений 2021 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
29. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 17 (2022) «Про роль прокуратури в охороні довкілля»: ухвалений 2022 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
30. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 18 (2023) «Про Ради прокурорів як ключові органи прокурорського самоврядування»: ухвалений 2023 р. / Рада Європи.

ропи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).

31. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 19 (2024) «Щодо організації діяльності органів прокуратури для забезпечення їхньої незалежності та неупередженості»: ухвалений 2024 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).
32. Консультативна рада європейських прокурорів. Висновок № 20 (2025) «Щодо різноманітності та інклюзивності в органах прокуратури»: ухвалений 2025 р. / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 01.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026